

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

ГУК ОЛЕГ ВІКТОРОВИЧ

УДК 330.52 [339.137.2; 330.366]

**СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
В ПАРАДИГМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.03 - Економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2018

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Робота виконана в Державному науково-дослідному інституті інформатизації та моделювання економіки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, м. Київ

Науковий керівник: доктор економічних наук,
Студінська Галина Яківна,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки
Міністерства економічного розвитку і торгівлі,
в.о. головного наукового співробітника

Офіційні опоненти: **Тищенко Олександр Петрович**, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», професор кафедри макроекономіки та державного управління

Штань Марина Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент ДВНЗ «Національна академія управління», доцент кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін

Захист відбудеться «27» червня 2018 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.130.04 Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32, ауд. 245.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32, к.237

Автореферат розісланий «26» травня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

О.О. Лелюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Процес глобалізації загострив конкуренцію між країнами за природні, трудові, фінансові ресурси, викликав погіршення якості навколишнього природного середовища та зміну клімату на планеті; це стало загрозою для існування людства, що спричинило пошук шляхів усунення небезпеки та збалансованого економічного розвитку світового господарства. Сталий розвиток перетворився у сучасну парадигму, що формує новітні принципи економічного зростання, ефективного природокористування, соціальної інклюзивності суспільства. Прискорення євроінтеграційних процесів в нашій країні також можливе лише в форматі сталого розвитку, оскільки угода про Асоціацію України з Європейським Союзом має положення з імплементації його принципів в економічній, екологічній та соціальній сферах.

Проблемі конкурентоспроможності національної економіки на всіх її рівнях присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких А. Алімов, Л. Антонюк, Я. Базилюк, О. Безубченко, А. Белов, В. Грушко, І. Белоусова, М. Данн, Д. Долар, Я. Жаліло, І. Крючкова, В. Лойко, М. Портер, О. Пилипченко, Д. Сакс, К. Такамацу, В. Терехов, О. Тищенко, А. Уніят, Р. Фатхутдинов, К. Ханнаков, А. Ходжаян, М. Штань та інші.

Сталий розвиток міжнародної економіки, що передбачає інтеграцію економічної, екологічної та соціальної складових, досліджують К. Бакстранд, Б. Ватченко, А. Вергун, Г. Далі, А. Саркар, М. Тищенко, О. Тищенко, В. Трофімова, С. Харічков, О. Шапоренко, Л. Шостак, М. Штань та інші. Соціальну конкурентоспроможність національної економіки, її сутність, показники, чинники забезпечення досліджував І. Чорнодід. Разом з тим, соціально-економічний зміст конкурентоспроможності національної економіки *в умовах сталого розвитку* потребує поглибленого погляду на його стратегічність та інтегральний характер щодо економічної та екологічної складових господарства країни, що визначає актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження. Конкурентоспроможність національної економіки в сучасних умовах не може розглядатися поза контекстом сталого розвитку, що визначає загальний цивілізаційний напрям соціально-економічного піднесення України та її екологічної безпеки.

Науковим завданням дисертаційного дослідження є визначення ефективних шляхів економічного піднесення національного господарства країни в умовах сталого розвитку, що є важливою та актуальною задачею підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки Міністерства економічного розвитку та торгівлі, в межах теми: «Прогнозування основних показників економічного і соціального розвитку міста Києва на 2018-2020 рр.» (номер державної реєстрації УкрІНТЕІ 0218U002402), в якій особистий внесок автора полягає в аналізі соціально-економічного розвитку міста Київ та формуванні пропозицій щодо розробки стратегії розвитку міста до 2020 року.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці методичних підходів і рекомендацій щодо формування стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки на засадах сталого розвитку.

Досягнення мети роботи обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити еволюцію підходів до визначення конкурентоспроможності національної економіки та сформулювати її дефініцію в умовах сталого розвитку економіки;
- визначити соціально-економічний зміст конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку на всіх рівнях її ієрархії;
- обґрунтувати раціональність та ірраціональність конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку;
- здійснити компаративний аналіз системних підходів до оцінки конкурентоспроможності національної економіки;
- запропонувати методологічний підхід до оцінки конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку;
- сформулювати систему стратегій управління чинниками конкурентоспроможності національної економіки на підставі їх оцінки управлінським методом;
- обґрунтувати необхідність адаптації інноваційної моделі національної економіки до умов сталого розвитку;
- систематизувати типи комунікаційних зв'язків та функціональні компетенції виконавчої влади в системі управління конкурентоспроможністю національної економіки.

Об'єктом дослідження є конкурентоспроможність національної економіки.

Предметом дослідження є стратегія підвищення конкурентоспроможності національної економіки на засадах сталого розвитку.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження виконане з використанням низки загальнонаукових і спеціальних економічних методів досліджень. Для вирішення поставлених завдань застосовано такі *методи: морфологічний, семантичний аналіз і синтез* для з'ясування природи соціального змісту конкурентоспроможності та встановлення категоричного імперативу щодо його впровадження сталого розвитку у вітчизняну економіку (підрозділи 1.1; 1.2; 1.3); *монографічного обстеження та узагальнення* – для обґрунтування класифікації ієрархії конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку (підрозділ 1.2); *компаративного аналізу* науково-методологічних підходів для виокремлення чинників конкурентоспроможності національної економіки за версією ВЕФ та МІРМ (підрозділи 2.1; 2.2; 2.3); *системного аналізу* щодо дослідження економічної, екологічної, соціальної складових конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку (підрозділ 2.3.); щодо впровадження інноваційного розвитку через технологічну складову, організаційно-управлінські технології та відповідне інституційне середовище (підрозділи 3.1; 3.2; 3.3); *економіко-статистичний аналіз, SWOT-аналіз, ранговий, факторний*

аналіз при здійсненні оцінки конкурентоспроможності національної економіки та прогнозуванні її рівня у майбутньому (підрозділи 2.1; 2.2; 3.3).

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дисертаційного дослідження є наукові праці провідних вчених з питань конкурентоспроможності, сталого розвитку, нормативно-правові акти України та інших держав, статистичні дані і аналітичні матеріали Державної служби статистики України, зарубіжних, вітчизняних науковців, матеріали особистих розрахунків.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо поглиблення теоретичних положень та організаційно-методичного підґрунтя стосовно стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку. Ступінь новизни наукових результатів дослідження, що виносяться на захист, полягає у наступному:

вперше:

- обґрунтовано *раціональність, ірраціональність* конкурентоспроможності національної економіки, де перше визначається об'єктивними умовами розвитку ринку та сукупністю чинників впливу на її рівень, а друге пояснюється необхідністю зміни економічної поведінки суб'єктів виробництва, економічної політики урядів країн світу та створення відповідного інституційного середовища, а також трансформації соціально-економічного мислення споживачів;

удосконалено:

- *визначення конкурентоспроможності національної економіки в контексті її сталого розвитку*, що характеризує безпечні умови та гідний рівень життя населення, оптимізує горизонти цивілізаційного розвитку, підкреслює стратегічність та інтегративний характер соціальної складової щодо економічної та екологічної складових, які забезпечують ефективно розширене відтворення засобів виробництва, відновлювання природних ресурсів та високий рівень якості навколишнього природного середовища;

- *трактування ієрархії конкурентоспроможності національної економіки*, відмінність якого полягає у визначенні соціально-економічного змісту конкурентоспроможності на нано-, мікро-, мезо-, макро-, мегарівнях національної економіки, що поглибило теоретичне підґрунтя концепції конкурентоспроможності;

- *методологічний підхід до оцінки конкурентоспроможності національної економіки*, який полягає у здійсненні та порівнянні результатів: 1. SWOT-аналізу чинників конкурентоспроможності національної економіки; 2. Розрахунку інтегрального індексу конкурентоспроможності; 3. Прогнозного аналізу рівня конкурентоспроможності національної економіки;

набуло подальшого розвитку:

- компаративний аналіз системних методів визначення чинників конкурентоспроможності національної економіки Всесвітнього економічного форуму та Міжнародного інституту розвитку менеджменту, що встановив відсутність в них екологічного чинника, який забезпечує якість соціально-економічного змісту конкурентоспроможності економіки в умовах сталого розвитку країни та визначив імператив цієї складової в загальній оцінці;

– напрям застосування *SWOT*-аналізу як управлінського інструменту, який використано, на відміну від традиційних підходів, для групування чинників конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку, їх аналізу, що дозволило сформулювати систему стратегій щодо управління чинниками та встановити функціональні компетенції уряду;

– методологічні підходи до управління інноваційним розвитком національної економіки через його декомпозицію на складові частини: технологічні інновації, інституційні та організаційно-управлінські технології, що забезпечує умови підвищення соціально-економічних стандартів в країні;

– система управління конкурентоспроможністю національної економіки через оптимізацію зв'язків між адміністративними, виробничими, комерційними підрозділами вітчизняних об'єктів господарювання та державними органами управління і місцевого самоврядування, що розкриває актуальність, послідовність та зворотність менеджменту між ними, та необхідність інтегрованості з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки у міжнародному середовищі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні науково-обґрунтованих, методичних рекомендацій щодо запровадження стратегії інноваційного розвитку національного господарства та інструментів управління чинниками конкурентоспроможності, які дозволяють удосконалити процес управління та підвищити ефективність, конкурентоспроможність національної економіки в умовах сталого розвитку. Результати дисертаційного дослідження впроваджено в діяльність: Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка № 3032-06/38150-09 від 26.10.2017 р.); Романівської державної районної адміністрації (довідка № 2264 від 23.10.2017 р.); ТОВ «Фінансова компанія «Сучасна нерухомість» (довідка №1 від 23.01. 2018 року); Компанії з управління активами «Українське інвестиційне товариство» (довідка № 602 від 07.12.2017 р.); ТОВ «Київська біоенергетична компанія» (довідка №184 від 11.06.2017 р.); Компанії з управління активами «Інвест-консалтинг» (довідка № 822 від 18.08.2017 р.).

Науково-методичні результати дисертаційної роботи використовувались у навчальному процесі Київського університету ринкових відносин (довідка № 571 від 20.06.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено підхід щодо підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку. Всі наукові результати, викладені в дисертації, одержані автором особисто і відображені у наукових публікаціях. З наукових праць, виданих в співавторстві, у роботі використані лише ті положення, що складають індивідуальний внесок автора. Конкретний внесок здобувача в цих роботах зазначений в авторефераті у переліку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і наукові результати дисертації доповідались та обговорювались на 9 регіональних, всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема на: IV Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Актуальні проблеми використання економічного потенціалу: держава, регіон, підприємство» (м. Бердянськ,

2015 рік); V Международной научно-практической конференции «Образование и наука в современных условиях» (м. Чебоксари, 2015 рік); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна стратегія розвитку України в умовах сучасних геополітичних викликів» (м. Київ, 2015 рік); Международной научно-практической конференции «Наука сегодня: проблемы и перспективы развития» (м. Вологда, 2015 рік); XI Международной научно-практической конференции «Общественные науки в современном мире» (м. Санкт-Петербург, 2016 рік); XVI Международной заочной конференции «Развитие науки в XXI веке» (м. Харків, 2016 рік); XXII Международной научно-практической конференции «Современные тенденции развития науки и технологий» (м. Білгород, 2017 рік); Міжнародній інтернет-конференції «Модернізація економіки: виклики і можливості економічного зростання» (м. Київ, 2017 рік); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Регулювання міжнародних економічних відносин: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2017 рік).

Публікації результатів дослідження. За результатами досліджень опубліковано 20 наукових праць, з них: 5 статей у наукових фахових виданнях України, в т.ч. 2 – у виданнях, що включені в міжнародні наукометричні бази, 6 статей – у міжнародних виданнях; 9 доповідей і тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 8,09 д. а., з яких 7,77 д. а. належать особисто автору.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 226 найменувань – на 26 сторінках, 4 додатки на 23 сторінках, анотації на 14 сторінках. Повний обсяг дисертації – 241 сторінки, з них 178 сторінок основного тексту. Робота містить 41 рисунок, з яких 1 займає повну сторінку, 35 таблиць, з яких 6 займають 9 повних сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі подано загальну характеристику дисертаційної роботи, обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, викладено наукову новизну, практичне значення, дані про апробацію результатів дослідження і публікації.

У першому розділі «**Теоретичні основи конкурентоспроможності національної економіки в сучасних умовах**» досліджено еволюцію підходів до визначення конкурентоспроможності національної економіки та обґрунтовано її соціально-економічний аспект в умовах сталого розвитку економіки; узагальнено наукові підходи до класифікації конкурентоспроможності національної економіки; здійснено компаративний аналіз системних підходів до виокремлення чинників конкурентоспроможності національної економіки; обґрунтовано раціональні та ірраціональні фактори впливу на формування рівня конкурентоспроможності в умовах сталого розвитку, де ірраціональний фактор визначений як внутрішня потреба до зміни економічної та соціальної поведінки суб'єктів господарювання та споживачів.

В результаті дослідження встановлено, що соціальність віддзеркалює не тільки інтеграційні традиції, знання, досвід, творчі, професійні та особисті здібності людей, а й надає економічну оцінку розвитку суспільства, демонструє

рівень використання потенціалу суспільства, спільноти, окремих особистостей, що дозволяє оцінити, проаналізувати та визначити критерії оптимізації соціального організму. Взаємодія, зіткнення, суперництво або соціально-економічна конкуренція людей у соціумі, як стійкій соціальній спільноті з характерною єдністю умов життєдіяльності, певних відносин, що регулюються соціальними нормами моралі та системою правових нормативів, відбувається перманентно.

Екологічна складова економіки сталого розвитку є інтегруючим елементом соціально-економічної характеристики, яка забезпечує ефективність об'єктів господарювання, їх конкурентоспроможність на вітчизняному та міжнародному ринках, а, головне, якість життя населення та його добробут, що корелює із принципами сталого розвитку національної економіки.

Результати аналізу об'єктів конкурентоспроможності на різних рівнях національної економіки дозволили систематизувати підходи та виокремити: нано-, мікро-, мезо-, макро- та мегарівні конкурентоспроможності і визначити її соціально-економічний зміст на кожному рівні.

Конкурентоспроможність товару на нанорівні полягає у його якісних та економічних перевагах, які забезпечують реалізацію в обсягах виробничих потужностей господарюючого суб'єкту та відповідають стратегії розвитку даного товару. Соціально-економічний зміст конкурентоспроможності на нанорівні визначається технічними, технологічними, екологічними умовами виробництва та праці робітників, якістю товару – його інноваційністю, екологічністю, зручністю.

Конкурентоспроможність підприємства, що відповідає мікрорівню, пов'язана з довготривалістю виробничого циклу, а також із циклом відтворення основних виробничих фондів, продуктивних сил, та визначається відповідними показниками – ефективністю капіталовкладень, прибутком господарюючого суб'єкту, його долею ринку, рівнем заробітної плати працівників, розміром дивідендів власників, акціонерів. Встановлено, що соціально-економічна складова конкурентоспроможності суб'єктів на мікрорівні характеризується питомою часткою витрат на соціально-економічні заходи та розвиток соціально-економічних закладів, якістю виробничого та адміністративного менеджменту, рівнем плинності кадрів, ефективністю мотиваційних систем. Соціально-економічна складова конкурентоспроможності підприємств, як суб'єктів конкуренції на мікрорівні визначається рівнем їх прибутку, інтегрованістю у вирішення місцевих соціальних та екологічних проблем.

Обґрунтовано соціально-економічний аспект конкурентоспроможності галузей - мезорівень (в межах однієї країни конкурують за природні, фінансові та трудові ресурси, на світовому ринку - за інвестиції, кваліфікованих спеціалістів, ринки збуту), що характеризується їх екологічністю, енерго-, матеріало- ефективністю, рівнем заробітної плати, соціальної підтримки.

Доведено, що соціально-економічний зміст конкурентоспроможності регіонів на макрорівні залежить від якості навколишнього природного середовища, наявності природних рекреаційних зон відпочинку (парків, озер, скверів) та соціальної інфраструктури рекреації, а також, від рівня заробітної

плати та умов праці, наявності регіональних фінансово-кредитних пілг, систем мотивації, стимулювання.

Пошук дефініції об'єкту дисертаційної роботи дозволив визначити конкурентоспроможність національної економіки у соціально-економічному вимірі як здатність вітчизняного господарства продукувати товари та надавати послуги відповідно до стандартів світового ринку, забезпечуючи розширене відтворення засобів виробництва, зростання добробуту власного населення, а, головне, відновлювання природних ресурсів та високого рівня якості навколишнього природного середовища. Ця дефініція конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку є: по-перше, універсальною тому, що може бути застосована до різних суб'єктів дослідження на всіх рівнях національної економіки; по-друге, інноваційною через обґрунтування імперативу соціальної характеристики конкурентоспроможності; по-третє, інтегрованою, оскільки вона поєднує соціальний та економічний зміст об'єкту дослідження; вчетверте, стратегічною, тому, що розкриває важливі напрями підвищення конкурентоспроможності.

Компаративний аналіз методик щодо оцінки конкурентоспроможності національної економіки дозволив зробити висновок, що більшість наукових підходів є системними. Зокрема, найвідоміший системний підхід до оцінки конкурентоспроможності національної економіки через ранжування чинників та показників, запропоновано Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ), який застосовується протягом 38 років, інший системний підхід запропоновано Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (МІРМ), що використовується протягом 28 років. Встановлено, що головним недоліком згаданих системних підходів є відсутність врахування в оцінці конкурентоспроможності національних економік країн світу впливу екологічної складової, що суперечить принципам умов сталого розвитку. До системних підходів визначення чинників конкурентоспроможності національної економіки відносяться також бренд-орієнтований та кібернетичний або синергетичний, кожний з яких передбачає імператив соціального змісту економічного розвитку країни, що враховується автором в розрахунку інтегрованого індексу конкурентоспроможності національної економіки факторним методом.

Більшість чинників, що прямо або опосередковано впливають на конкурентоспроможність національної економіки, визначаються як раціональні, тобто існують об'єктивно, та їх дії підпорядковуються ринковим законам. Доведено, що ірраціональний фактор, тобто підсвідомий, недоступний швидкому розумінню, той, що перебуває поза межами розуму, також має певний вплив на рівень конкурентоспроможності національної економіки, який досліджується за допомогою фундаментального принципу моралі Е. Канта «чини так, щоб ти завжди ставився до людства і у своїй особі, і в особі будь-якого іншого так само, як до цілі, і ніколи не ставився б до нього тільки як до засобу». Проекція морального принципу Е. Канта на сучасні наукові погляди щодо суспільного розвитку, підвищення соціальних стандартів якості життя, ефективності економічного розвитку національних економік, її конкурентоспроможності відкриває категоричний імператив сталого розвитку міжнародного господарства, який диктує необхідність прояву внутрішньої

потреби до зміни економічної поведінки суб'єктів виробництва, економічної політики урядів країн світу, соціально-економічного мислення споживачів. Саме тому, ірраціональний чинник розглядається як філософська платформа сталого розвитку міжнародної економіки, етична концепція вибудови нового типу поведінки людини.

В результаті дослідження, встановлено існування тісного зв'язку між соціальними та економічними показниками конкурентоспроможності національної економіки, що доводиться даними табл. 1, візуалізовано на рис. 1:

Таблиця 1

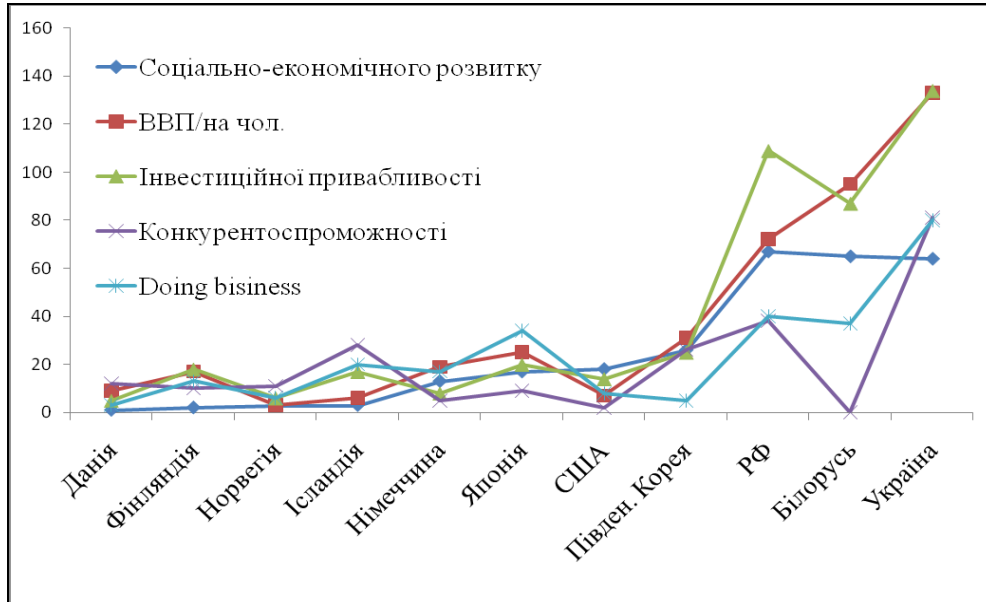
Зв'язок між показниками, що дотичні конкурентоспроможності

	Місце в рейтингу/128	Оцінка соціально-економічного розвитку	Місце в рейтингу/187	ВВП/чол.	Місце в рейтингу/174	Оцінка інвестиційної привабливості	Місце в рейтингу/137	Оцінка ВЕФ конкурентоспроможності	Місце в рейтингу/190	Оцінка Doing business
Данія	1	90,57	9	55 068	5	76,23	12	5,39	3	84,87
Фінляндія	2	90,53	17	43 832	18	69,55	10	5,49	13	80,84
Норвегія	3	90,27	3	72 046	6	75,75	11	5,40	6	82,82
Ісландія	3	90,27	6	60920	17	69,56	28	4,99	20	78,91
Німеччина	13	88,50	19	43270	8	74,19	5	5,65	17	79,87
Японія	17	86,50	25	35 794	20	67,28	9	5,49	34	75,53
США	18	86,43	7	58 952	14	72,74	2	5,85	8	82,45
Півд. Корея	26	82,08	31	27023	25	64,86	26	5,07	5	84,07
РФ	67	67,7	72	8 664	109	46,72	38	4,64	40	73,19
Білорусь	65	67,80	95	5 237	87	49,81	-	-	37	74,13
Україна	64	68,35	133	2206	134	42,68	81	4,11	80	63,90

Джерело: складено за даними рейтингів GDP, SPD, IBC, WBG

Дослідження генезису сталого розвитку розкрило його еволюційну логіку та встановило необхідність інтеграції економічної, екологічної та соціальної складових, сумісний потенціал яких створює синергію підвищення конкурентоспроможності національної економіки, а також, стратегічність соціальної складової щодо двох інших, її інтеграційний характер.

Доведено, що сталий розвиток має глибокий філософський і економічний сенс, в рамках якого система сталого розвитку розглядається як єдність протилежностей, що характеризує межі допустимої зміни основних властивостей системи.

Рис. 1. Зв'язок між показниками оцінки конкурентоспроможності
Джерело: складено автором за даними рейтингів GDP, SPD, IBC, WBG

Сталий розвиток є гармонією протилежностей: стійкості і мінливості, збереження та оновлення, єдності й різноманітності, взаємна дія яких в світлі філософського закону «Динамічної рівноваги» забезпечує поступову імплементацію сталого розвитку та його позитивну динаміку, що візуалізовано на рис. 2:

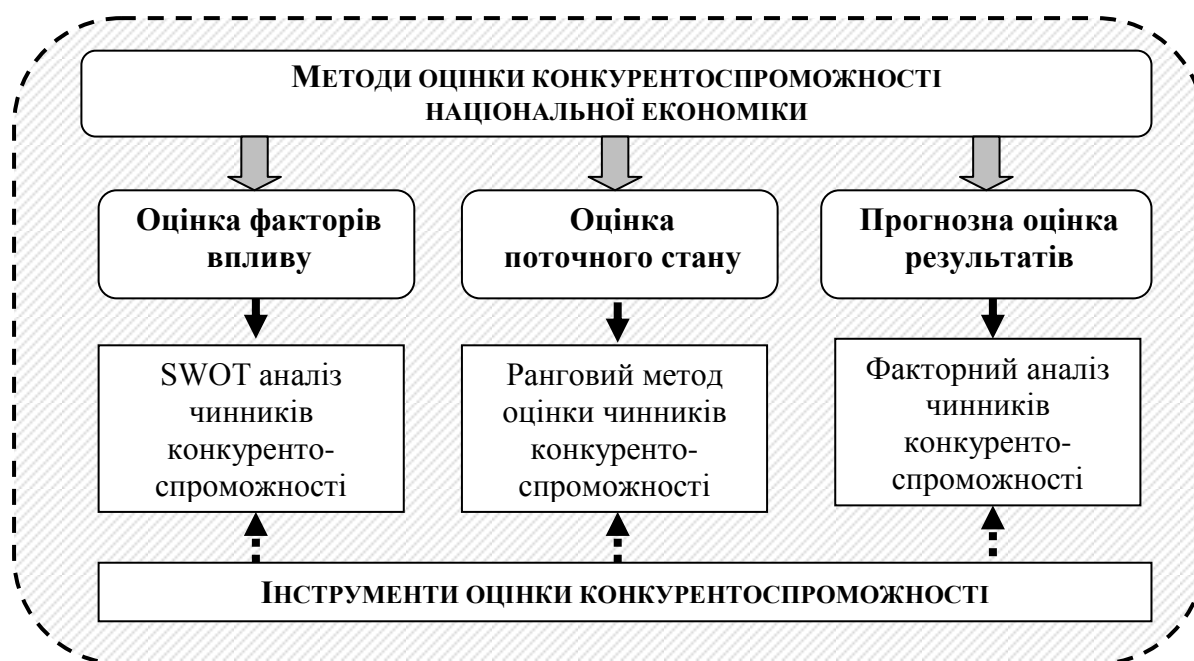

Рис. 2. Схема сталого розвитку у світлі закону «Динамічної рівноваги»
Джерело: складено автором

З'ясовано, що Україна приєдналась до впровадження сталого розвитку, принципи якого визначені в проекті Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2030 року як забезпечення невиснажливого, ощадного та ефективного використання енергетичних, матеріальних, природних та інших ресурсів для задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь, що вимагає подальшої розробки теоретичних основ та практичних рекомендацій щодо формування стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку.

У другому розділі «**Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності національної економіки**» запропоновано методологічний підхід до оцінки конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку; здійснена оцінка конкурентоспроможності національної економіки за допомогою SWOT-, рангового та факторного аналізу.

Дослідження дозволило встановити, що оцінювання є процесом визначення ступеню впливу, потенціалу, можливостей чинників, що впливають на формування конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку та є фундаментальною технологією, що передбачає системний моніторинг змін цих чинників, аналіз, генерування висновків стосовно коригування та управління ними. Виходячи із мінливого характеру об'єкту оцінки – конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку та мультифакторної його залежності, виокремлено наступні типи оцінки: оцінка факторів впливу, оцінка поточного стану, прогнозна оцінка результатів, що зображено на рис. 3:

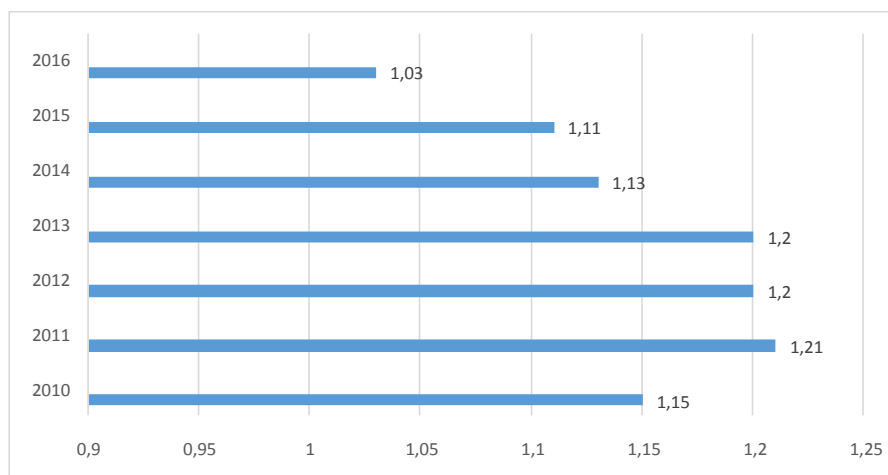
Рис. 3. Методологічний підхід до оцінки конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку

Джерело: складено автором

Дослідження можливостей управлінського інструменту «SWOT-аналізу» в оцінці конкурентоспроможності національної економіки, встановило існування його особливостей, що полягають в наступному: 1. Він може бути початком планування будь-якої організаційної системи, або використовуватися під час функціонування цієї системи. 2. Це етап планування та формування стратегії розвитку системи. 3. Цей інструмент здійснює інтеграцію інформації щодо зовнішнього та внутрішнього середовища системи через встановлення чотирьох пар зв'язків. 4. Він формує інформаційну базу для прийняття управлінських рішень через формування альтернативних пропозицій. 5. Припускає використання методу експертної оцінки.

Оцінка конкурентоспроможності національної економіки через здійснення SWOT-аналізу 114 показників за версією ВЕФ передбачає групування показників за наступним принципом: в першу групу чинників (**S**), що характеризують сильну сторону конкурентоспроможності національної економіки віднесені ті, які займають у рейтингу 137 країн світу місця від 1 до 35; в другу групу, що віддзеркалюють можливості (**O**) – такі, що розташовані з 36 – до 70 місця; третя група (**W**) – слабкі сторони складається із чинників, що займають місце у загальному світовому рейтингу від 71 до 105 місця; в четверту групу загроз (**T**) віднесені чинники, що розташовані на 106 – 137 місцях. SWOT-аналіз чинників конкурентоспроможності національної економіки продемонстрував, що переважна більшість показників із загальної кількості (114) по чотирьох групах SWOT-аналізу виступає індикатором слабких сторін (34 або 29,8 %) та загроз (41 або 36%) для економічного розвитку вітчизняного господарства, що вимагає формування системи інноваційних стратегій піднесення національної економіки – підтримки рівня показників групи **S**, подальшого розвитку показників групи **O**, координації показників групи **W** та коригування показників групи **T**.

Проміжним результатом здійснення оцінки конкурентоспроможності національної економіки за ранговим методом є виокремлення 32 найбільш впливових показників, які в подальшому були нормовані та інтегровані по роках (2010-2016), що надало можливість представити зміну інтегрованого індексу конкурентоспроможності національної економіки в динаміці (рис. 4):

Рис. 4. Динаміка інтегрального індексу конкурентоспроможності національної економіки

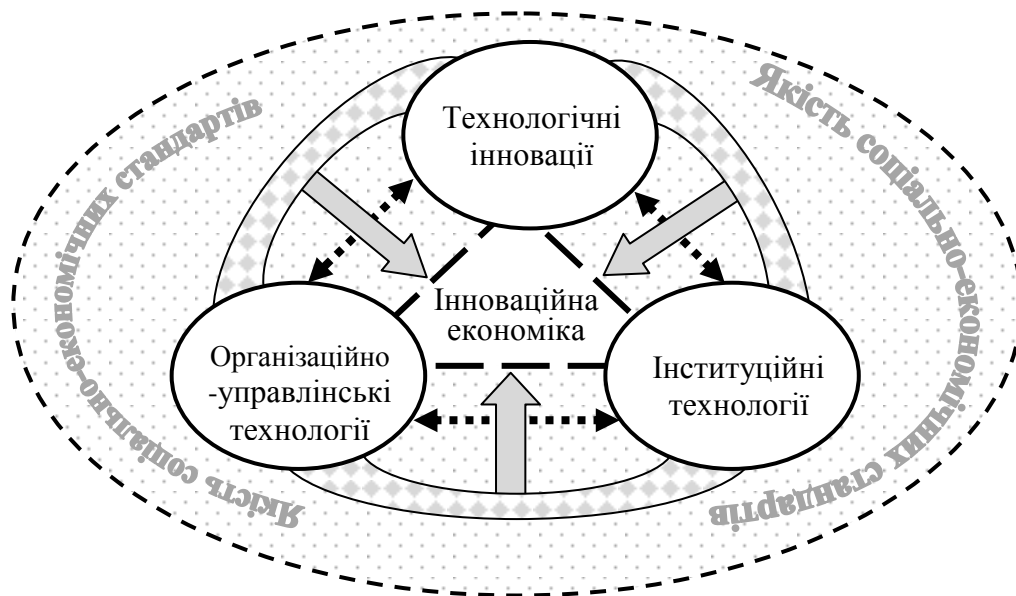
Джерело: розраховано та складено автором

В результаті порівняння отриманих значень інтегрального індексу конкурентоспроможності із загально прийнятими параметричними критеріями рівня економічного зростання зроблено висновок, що загальний індекс конкурентоспроможності української економіки тільки в 2011 році відповідав «низькому рівню економічного зростання», в інші роки інтегрований індекс конкурентоспроможності національної економіки відповідав рівню «неконкурентоспроможна національна економіка».

Факторний аналіз чинників конкурентоспроможності національної економіки, що здійснений за допомогою кореляційного та регресійного аналізу, дозволив виокремити 12 найвпливовіших показників по семи чинникам, включаючи екологічний, розрахувати інтегрований індекс конкурентоспроможності по роках, та зробити висновок, що рівень цього індексу також відповідає рівню «неконкурентоспроможної національної економіки», оскільки протягом всіх років є нижчим за мінімальний.

У третьому розділі «Стратегія розвитку конкурентоспроможності національної економіки на засадах сталого розвитку» обґрунтовано необхідність формування інноваційної моделі національної економіки в умовах сталого розвитку, доведено компліментарність її складових; систематизовано типи комунікаційних зв'язків та функціональні компетенції в системі управління конкурентоспроможністю національної економіки.

Встановлено, що інноваційна економіка реалізується через триєдність інновацій: технологічні інновації так званої неоіндустріальної економіки в усіх сферах діяльності; організаційно-управлінські та інституційні технології (як підтримуючі, супровідні, так і самостійні інновації), або інноваційний менеджмент; інноваційну культуру, що включає освітні технології. Схема взаємодії цих складових демонструє їх компліментарність та цілеспрямованість на підвищення соціальних життєзабезпечуючих стандартів для населення країни, що відображено на рис. 5:

Рис. 5. Складові та соціальний зміст інноваційної економіки

Джерело: складено автором

Технологічна складова інноваційного розвитку втілює необхідність неоіндустріалізації національної економіки, що спирається на надсучасні наукові відкриття, кластеризацію економіки, сприяє розвитку вітчизняної науки, створює умови для розвитку людського капіталу, стимулює формування техніко-технологічних кластерів та підтримує освіту, що унеможливується без оновлення індустріального парку вітчизняного господарства, яке технічно

та технологічно забезпечить його екологізацію: енерго-, матеріало-, сировинно-ефективність, зниження техногенного навантаження на природу.

Організаційно-управлінські технології інноваційного розвитку передбачають модернізацію сучасного виробничого та адміністративного менеджменту вітчизняних об'єктів господарювання та кардинальні зміни державного менеджменту в органах державної влади та місцевого самоврядування, що відповідають за якість впровадження інституційних умов інноваційної економіки.

В результаті дослідження інноваційної моделі розвитку національної економіки встановлено, що індикаторами моделі є: структура експорту продукції, наукоємність виробництва, рівень середньої заробітної плати, кількість кластерів та їх диверсифікація. На підставі аналізу підходів до визначення кластеру сформульовано його авторське визначення: кластер є сучасною моделлю географічної кооперації, що дозволяє сконцентруватися територіально господарчим об'єктам та науковим організаціям відповідного галузевого напрямку, забезпечуючи їх інтеграцію, з однієї сторони, підвищуючи її ефективність за рахунок зниження логістичних та маркетингових витрат, з іншої сторони - прискорюючи прийняття адміністративних рішень.

Синергія зв'язків між всіма елементами організаційно-функціональної моделі управління конкурентоспроможністю національної економіки в умовах сталого розвитку, що зображено на рис. 6, забезпечується узгодженістю між всіма інститутами та ефективністю їх функціонування.

Інституційне середовище інноваційного розвитку гармонізує економічні, екологічні, соціальні інтереси бізнесу, суспільства, держави та природи. Встановлення ефективних комунікацій між бізнесом та органами державної влади забезпечує об'єктам господарювання зрозумілі умови функціонування, що стимулює їх розвиток, а зворотній зв'язок цієї комунікації – оперативну економічну, статистичну інформацію, проблемні питання для формування та коригування регіональної політики.

Доведено, що інституціоналізація має адаптувати ефективні інститути, що забезпечать досягнення стратегічних національних та міжнародних цілей соціально-економічного піднесення вітчизняного виробництва в умовах сталого розвитку через гармонійне функціонування всіх складових системи соціальних інститутів. Оновлення потребують як *формальні інститути* (правила, законодавчі акти, нормативи), так і *неформальні інститути* (суспільні умовності і кодекси поведінки) через удосконалення процесів освіти, виховання, культурного розвитку, інформаційної політики, що співзвучно категоричному імперативу конкурентоспроможності національної економіки.

Рис. 6. Модель управління конкурентоспроможністю національної економіки в умовах сталого розвитку

Джерело: складено автором

Інтегруючи результати дослідження, розроблено матрицю функціональної відповідальності виконавчої влади за результати управління окремими чинниками конкурентоспроможності (табл. 3), що відповідає за формування якісного соціально-економічного змісту конкурентоспроможності та задовольняє потребу категоричного імперативу сталого розвитку.

Дослідження іноземного досвіду впровадження національних програм та стратегій сталого розвитку технологічно розвинутих країн світу довело їх доцільність, ефективність та стратегічність, що дозволило констатувати необхідність формування стратегії інноваційного розвитку національної економіки, яка передбачає еквівалентне піднесення економічної, екологічної соціальної складових через реалізацію комплексу заходів у всіх галузях та сферах національної економіки за наступними напрямками:

**Матриця функціональної компетенції міністерств
в управлінні соціальними показниками
конкурентоспроможності національної економіки**

Назва чинника	Міністерство									
	Соціальної політики	Освіти та науки	Охорони здоров'я	Культури	Молоді та спорту	Оборони	Закордонних справ	Інформаційної політики	Внутрішніх справ	Юстиції
Інститути	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Здоров'я і початкова освіта			●							
Вища освіта і підготовка		●								
Ефективність ринків праці	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

Джерело: складено автором

1. Стимулювання розвитку підприємницької та інвестиційної активності шляхом розробки та прийняття спеціальних програм підтримки підприємництва, субсидування пріоритетних галузей народного господарства країни – високотехнологічних, наукоємних, енергоефективних – таких, що забезпечать створення інноваційної економіки в країні, змінять секторальну структуру національної економіки на користь переробної промисловості та сервісної економіки.

2. Розробка загальнодержавної програми по створенню та розвитку промислових та аграрних кластерів у всіх регіонах, які забезпечать створення високої доданої вартості та заробітної плати працівникам.

3. Створення умов для збільшення внутрішніх інвестицій, в тому числі, у проекти державно-приватного партнерства – будівництво, суміжні галузі промисловості, що покращить якість інфраструктури та стимулюватиме розвиток регіонів, активізує фінансово-кредитний ринок, зменшить питому вагу зовнішнього борга та пов'язані із ним ризики.

4. Стимулювання та підтримка експортоорієнтованих пріоритетних галузей економіки шляхом фінансової, законодавчої, організаційної та інформаційно-консультативної підтримки держави, що підніме якість вітчизняної продукції до рівня міжнародних стандартів та збільшить валютні надходження в країну.

5. Розробка заходів щодо зменшення тіньового сектору економіки через зменшення податкового навантаження у секторі малого та середнього підприємництва, значне посилення покарання за корупцію та зловживання, що стимулюватиме створення нових робочих місць, збільшення доходів громадян, податків у бюджеті всіх рівнів.

6. Забезпечення стабільності національної грошової одиниці і мінімального рівня інфляції, що знизить інвестиційні ризики та приверне увагу потенційних інвесторів; активізує підприємництво.

7. Зміцнення банківсько-кредитної системи, спрощення системи отримання кредитів, зменшення кредитних ставок та ризиків, посилення державної страхової підтримки.

8. Виконання міжнародних зобов'язань у сфері енергозбереження через розвиток ВДЕ, впровадження та підтримка державних програм енергозбереження в комунальному господарстві та промисловості;

9. Поступове підвищення соціальних стандартів до рівня розвинутих країн – мінімальної та середньої заробітної плати, рівня пенсій, стипендій; прогресивне оподаткування доходів фізичних осіб.

10. Забезпечення високої якості медичного обслуговування через розвиток як державної, так і страхової медицини; рівний доступ до медичних послуг у регіонах.

11. Розробка державних програм по розвитку освіти, науки, що є дотичними до високотехнологічних галузей, по утриманню талановитих спеціалістів, винахідників.

12. Створення та впровадження програм по підтримці інклюзивного розвитку з метою збільшення рівня працевлаштування населення.

13. Посилення норм екологічного законодавства, контролю за його дотриманням у відповідності з міжнародними зобов'язаннями та системи покарання за його правопорушення.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення та нове вирішення науково-прикладної проблеми, яка полягає у розробці теоретико-методологічного базису та методичних положень і рекомендацій щодо стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку. Наукові та прикладні результати дослідження доводять справедливості робочої гіпотези дисертаційного дослідження та полягають у наступному:

1. Обґрунтовано, що конкурентоспроможність національної економіки у соціально-економічному аспекті – це здатність вітчизняного господарства продукувати товари та надавати послуги відповідно до стандартів світового ринку, забезпечуючи розширене відтворення засобів виробництва, зростання добробуту власного населення, а, головне, відновлювання природних ресурсів та високого рівня якості навколишнього природного середовища.

2. Встановлено, що соціально-економічний зміст конкурентоспроможності на нанорівні визначається технічними, технологічними, екологічними умовами виробництва та праці робітників, якістю власне товару – його інноваційністю, екологічністю, зручністю. Соціально-економічний зміст конкурентоспроможності суб'єктів на мікрорівні характеризується питомою часткою витрат на соціально-економічні заходи та розвиток соціально-економічних закладів, якістю виробничого та адміністративного менеджменту, рівнем плинності кадрів, ефективністю мотиваційних систем, а для підприємців

– рівнем їх прибутку та ступенем їх інтегрованості у вирішення місцевих соціальних та екологічних проблем, долею регіонального ринку. На мезорівні соціально-економічний зміст конкурентоспроможності формується галузевою відповідністю сучасній світовій технічній та технологічній кон'юнктурі. Соціально-економічний зміст конкурентоспроможності регіонів (макрорівень) залежить від якості навколишнього природного середовища, наявності природних рекреаційних зон відпочинку (парків, озер, скверів) та соціальної інфраструктури рекреації, а, також, рівня заробітної плати та умов праці, наявності регіональних фінансово-кредитних пільг, систем мотивації, стимулювання. Соціально-економічний зміст конкурентоспроможності національної економіки сталого розвитку визначається здатністю вітчизняного господарства забезпечувати зростання добробуту та якісні умови проживання власного населення.

3. Доведено, що конкурентоспроможність національної економіки формується під впливом об'єктивних чинників ринку, які визначені як раціональні фактори, а також – під впливом ірраціональної економічної поведінки суб'єктів виробництва, органів державної влади та споживачів, що потребує коректного розуміння ірраціональної характеристики конкурентоспроможності для ефективного управління нею, що забезпечить умови її підвищення.

4. З'ясовано, що загальна оцінка конкурентоспроможності національних економік країн світу, яка здійснюється Всесвітнім економічним форумом (протягом 38 років) та Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (протягом 28 років), не враховує вплив екологічної складової, що суперечить умовам сталого розвитку. Доведено, що імператив екологічної складової ускладнює умови, але формує потенціал підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку у майбутньому.

5. На підставі результатів здійснення та порівняння результатів управлінського аналізу чинників конкурентоспроможності, рангового методу розрахунку інтегрального індексу конкурентоспроможності та факторного аналізу чинників конкурентоспроможності в умовах сталого розвитку з врахуванням екологічної складової, встановлено еквівалентність результатів: сучасний стан конкурентоспроможності вітчизняної економіки відповідає її найнижчому рівню – «неконкурентоспроможна».

6. Запропонований управлінський метод використання SWOT-аналізу чинників конкурентоспроможності національної економіки дозволив встановити, що їх переважна більшість виступає індикатором слабких сторін (34 або 29,8 %) та загроз (41 або 36%) для економічного розвитку вітчизняного господарства, що дозволило сформулювати систему стратегій щодо управління чинниками конкурентоспроможності національної економіки: стратегію підтримки щодо чинників групи **S**, стратегію посилення щодо чинників групи **W**, стратегію координації щодо чинників групи **O** та стратегію коригування щодо чинників групи **T**.

7. Доведено, що тільки інноваційний розвиток національної економіки в умовах недосконалої конкуренції може забезпечити країні трансформацію із експортно-сировинної у неоіндустріальну, високо технологічну державу через

кластеризацію, оновлення індустріального парку вітчизняного господарства, яке технічно та технологічно забезпечить його екологізацію: енерго-, матеріало-, сировинно-ефективність, зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище через створення відповідного інституційного середовища, використання сучасних ефективних організаційно-управлінських технологій.

8. Встановлено, що комунікаційна модель системи управління конкурентоспроможністю національної економіки передбачає необхідність формування інституційного середовища, яке ґрунтується на симбіозі традиційних та якісно нових інститутів, поєднує інструменти ринкового саморегулювання та державного регулювання, впровадження структури ефективного адміністративного, виробничого та державного менеджменту, інноваційною ознакою якої має стати стратегічне виокремлення соціального блоку інститутів, як мотиваційного інструменту комунікації людей, та функціональної відповідальності виконавчої влади за результати управління окремими чинниками конкурентоспроможності, що відповідає за формування якісного соціально-економічного змісту конкурентоспроможності.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У виданнях, зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах

1. Гук О. В. Відображення взаємозалежності моделі сталого розвитку і конкурентоспроможності національної економіки. Економічний вісник університету. Збірник наук. праць учених та аспірантів. Переяслав-Хмельницький, 2016, Випуск 31/1. С.136-142. (0,72 д. а.)
2. Guk O. V. Social imperative of competitiveness of the national economy in the Sustainable Development. G. Studinska, O. Guk. Journal L'Association 1901 «SEPIKE» Norderstedt, Deutschland Poitiers, France, 2017. С. 184-190. (0,50 д. а., особистий внесок здобувача полягає в аналізі соціальної складової конкурентоспроможності національної економіки – 0,25 д. а.)

У наукових фахових виданнях України

3. Гук О. В. Сутність та концептуальні засади конкурентоспроможності країни в контексті сталого розвитку. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць Вип.10 (173). Наук. Ред. І. Г. Манцуров. Київ, 2015. С. 34-38. (0,64 д. а.)
4. Гук О. В. Взаємозв'язок показників і факторів конкурентоспроможності національної економіки. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць Вип.11 (174). Наук. Ред. І. Г. Манцуров. Київ, 2015. С. 69-75. (0,68 д. а.)
5. Гук О. В. Аспекти проблем та перспективи ринкової інфраструктури в Україні. Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць Вип. 1 (176) Наук. Ред. І. Г. Манцуров. Київ, 2016. С. 38-42. (0,49 д. а.)
6. Гук О. В. Взаємозалежність моделі сталого розвитку і конкурентоспроможності національної економіки. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», 2017. Випуск 14 (45). Ч. 1. С.74-78. (0,59 д. а.)

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

7. Гук О. В. Актуальность «зеленой экономики» как базис повышения конкурентоспособности страны. Актуальные вопросы развития территорий : теоретические и прикладные аспекты. Пермь: ИП Сигитов Т. М., 2016. № 3. С. 45-48. (0,27 д. а.)
8. Гук О. В. Модель конкурентоспроможності економіки України та її складові. Міжнародний науковий збірник «American scientific journal», United States, Elmhurst AV, Queens NY, 2 (2), 2016. С. 76 -79. (0,31д. а.)
9. Гук О. В. Повышение состояния конкурентоспособности Украины на базе «зеленой» экономики. Единый всероссийский научный вестник, 2016. № 2. Ч. 2. М.: Всероссийское научное содружество. С. 65-69. (0,48 д. а.)
10. Guk O. V. Resource-saving nature of modern competitive factors of Ukrainian economy. The European scientific community, Praha, Czech Republic, 2016. № 8 (8). Vol. 2. С. 69-72. (0,37 д. а.)
11. Гук О. В. Прогнозування показників-факторів конкурентоспроможності української економіки на основі моделі сталого розвитку. Colloquium-journal, Warszawa, Poland, № 4, 2017. С. 53-59. (0,63 д. а.)
12. Гук О. В. Макроэкономический аспект конкурентоспособности. Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 3, N 4, Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017, P. 53-58 (0,71 д.а)

У виданнях апробаційного характеру

13. Гук О. В. Підвищення конкурентоспроможності економіки України на основі моделі сталого розвитку. Актуальні проблеми використання економічного потенціалу: держава, регіон, підприємство: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених, (м. Бердянськ, 09-10 квітня, 2015 р.), 2015. С. 48-50. (0,18 д. а.)
14. Гук О. В. Модель экономического роста и его составляющие. Образование и наука в современных условиях: материалы V Международной научно-практической конференции, (г. Чебоксары, 6 октября, 2015 г.). Ч.: Интерактив плюс, 2015. № 4 (5). С. 299-301 (0,17 д. а.)
15. Гук О. В. Економічна модель зростання та її компоненти в кризових умовах. Економічна стратегія розвитку України в умовах сучасних геополітичних викликів: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, (м. Київ, 23 жовтня, 2015 р.), К. : КМУ, 2015. С. 50-55. (0,31 д. а.)
16. Гук О. В. Предложения по формированию конкурентных преимуществ национальной экономики Украины. Наука сегодня: проблемы и перспективы развития: материалы международной научно-практической конференции, (г. Вологда, 25 ноября, 2015 г.). Вологда: ООО «Маркер», 2015. Ч. 2. С. 46-48. (0,16 д. а.)
17. Гук О. В. Модель сталого розвитку. Общественные науки в современном мире: материалы XI Международной научно-практической конференции, (г. Санкт-Петербург, 19 июля, 2016 г.). Санкт-Петербург, 2016. С. 37-39. (0,13 д. а.)
18. Гук О. В. Аналіз соціально-економічного розвитку на засадах «зеленої» економіки. Развитие науки в XXI веке: материалы XVI Международной заочной конференции, (г. Харьков, 13 августа, 2016 г.). Харків: Знание, 2016. – С.94-98. (0,34 д. а.)

19. Гук О. В. Прогнозирование факторов конкурентоспособности украинской экономики на основе модели устойчивого развития. Современные тенденции развития науки и технологий: материалы XXII Международной научно-практической конференции, (г. Білгород, 31 січня 2017 г.). Б.: АПНИ, 2017. – № 1-5. С. 38-41 (0,27 д. а.);
20. Гук О. В., Студінська Г.Я. Категоричний імператив сталого розвитку національної економіки. Регулювання міжнародних економічних відносин: проблеми та перспективи: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, (Київ, 8-9 грудня, 2017 р.). К.: КЕНЦ, 2017. С. 86-88. (0,14 д. а., особистий внесок здобувача полягає у розвитку ідеї категоричного імперативу Е. Канта – 0,07 д. а.

АНОТАЦІЯ

Гук О.В. Стратегія підвищення конкурентоспроможності національної економіки в парадигмі сталого розвитку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». - Київ, 2018.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретичних та методологічних засад, практичних рекомендацій щодо формування стратегії підвищення конкурентоспроможності в умовах сталого розвитку як сукупності високих життєзабезпечуючих стандартів країни.

Досліджені раціональність та ірраціональність конкурентоспроможності національної економіки, де перше визначається об'єктивними умовами розвитку ринку та сукупністю чинників впливу на її рівень, а друге пояснюється необхідністю зміни економічної поведінки суб'єктів виробництва, економічної політики урядів країн світу та створення відповідного інституційного середовища, а також трансформації соціально-економічного мислення споживачів.

Здійснено компаративний аналіз підходів до оцінки чинників конкурентоспроможності національної економіки в умовах сталого розвитку; SWOT-аналіз чинників конкурентоспроможності; інтегральна оцінка конкурентоспроможності національної економіки методом рангового та факторного аналізу, та прогноз рівня конкурентоспроможності національної економіки до 2020 року.

Запропоновано комунікаційну модель менеджменту; матрицю функціональної компетенції уряду в управлінні соціальними показниками конкурентоспроможності національної економіки.

Ключові слова: конкурентоспроможність національної економіки, сталий розвиток, раціональні та ірраціональні фактори, стратегія розвитку, інноваційна економіка, організаційно-управлінські технології, інституційне середовище, неоіндустріалізація.

АННОТАЦИЯ

Гук О. В. Стратегия повышения конкурентоспособности национальной экономики в парадигме устойчивого развития. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Высшее учебное заведение «Университет экономики и права «КРОК». - Киев, 2018.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических и методологических основ, практических рекомендаций по формированию стратегии повышения конкурентоспособности в условиях устойчивого развития, как совокупности высоких жизнеобеспечивающих стандартов страны.

Исследованы рациональность и иррациональность конкурентоспособности национальной экономики, где первое определяется объективными условиями развития рынка и совокупностью факторов влияния на ее уровень, а второе объясняется необходимостью изменения экономического поведения субъектов производства, экономической политики правительств стран мира и создание соответствующей институциональной среды, а также, трансформации социально-экономического мышления потребителей.

Осуществлен компаративный анализ подходов к оценке факторов конкурентоспособности национальной экономики в условиях устойчивого развития, SWOT-анализ факторов конкурентоспособности; интегральная оценка конкурентоспособности национальной экономики методом рангового и факторного анализа; прогноз уровня конкурентоспособности национальной экономики до 2020 года.

Предложена коммуникационная модель менеджмента; матрица функциональной компетенции правительства в управлении социальными показателями конкурентоспособности национальной экономики.

Ключевые слова: конкурентоспособность национальной экономики, устойчивое развитие, рациональные и иррациональные факторы, стратегия развития, инновационная экономика, организационно-управленческие технологии, институциональная среда, неоиндустриализация.

ANNOTATION

Guk O. V. Strategy of increasing the competitiveness of the national economy in the paradigm of sustainable development. – Qualifying scientific work as the Manuscripts.

Thesis for the degree of Candidate of Economic Sciences, specialty 08.00.03 Economics and national economy management. – University of Economics and Law «KROK». - Kyiv, 2018.

Sustainable development has become a modern paradigm that forms the latest principles of economic growth, effective use of nature, social inclusion of society. Accelerating European integration processes in our country is also possible only in the format of sustainable development, since the agreement on the Association of Ukraine with the European Union has provisions for the implementation of its principles in the economic, environmental and social spheres.

The purpose of the dissertation is justification of the theoretical positions and develops methodological approaches and recommendations for forming a strategy for increasing the competitiveness of the national economy on the basis of sustainable development. To accomplish the goal, 8 tasks were solved, which allowed to get new or new features, results.

For the first time, rationality and irrationality of the competitiveness of the national economy are grounded, where the objective conditions of the market development and the combination of factors of influence on its level are first determined, and the second is explained by the need to change the economic behavior of the subjects of production, economic policy of the governments of the countries of the world and the creation of the appropriate institutional environment, and as well as the transformation of the socio-economic thinking of consumer.

Determining the competitiveness of the national economy in the context of its sustainable development, which characterizes the safe conditions and decent living standards of the population, optimizes the horizons of civilization development, emphasizes the strategic and integrative nature of the social component in relation to the economic and ecological components that provide effective expanded reproduction of production facilities, renewal of natural resources and high quality of the environment *have been improved*

Interpretation of the hierarchy of competitiveness of the national economy, the difference between which is to determine the socio-economic content of competitiveness on the nano-, micro-, meso-, macro-, and mega-levels of the national economy, which deepened the theoretical basis of the concept of competitiveness *have been improved*.

The approach to the assessment of the competitiveness of the national economy **is improved**; it consists in the implementation and comparison of the results: 1. SWOT-analysis of the factors of the competitiveness of the national economy; 2. Calculation of the Integral Index of Competitiveness; 3. Forecast analysis of the level of competitiveness of the national economy. The changing nature of the object of evaluation – the competitiveness of the national economy in the conditions of sustainable development and its multifactorial dependence *is determined*, the following types of estimations: estimation of factors of influence, estimation of the current state, forecast estimation of the results *is estimated*.

The comparative analysis of systemic methods for determining the competitiveness factors of the national economy - the World Economic Forum, the International Institute for Management Development, which established the absence of an ecological factor in them, which ensures the quality of the socio-economic content of the competitiveness of the economy in the conditions of sustainable development of the country and defined the imperative of this component in the overall assessment *been further developed*.

The direction of using SWOT-analysis as a management tool used in contrast to traditional approaches for grouping the factors of competitiveness of the national economy under conditions of sustainable development, their analysis, which allowed to formulate a system of strategies for managing factors and establish the functional competences of the government **been further developed**.

The approaches to the management of the innovative development of the national economy through its decomposition into its components: technological innovations, institutional and organizational and managerial technologies that ensure conditions for the improvement of socio-economic standards in the country **been further developed. It was established** that the technological component embodies the necessity of neo-industrialization of the national economy, based on modern scientific discoveries, contributes to the development of domestic science, creates conditions for the development of human capital, stimulates the formation of technical and technological clusters and supports education. Organizational and managerial technologies of innovation development anticipate modernization of modern production and administrative management of domestic economic objects and fundamental changes of state management in state authorities and local governments responsible for the quality of implementation of the institutional conditions of the innovative economy. The institutional environment of innovation development has to harmonize the economic, environmental, social interests of business, society, state and nature.

The system for managing the competitiveness of the national economy **been further developed** through the optimization of links between administrative, production, commercial subdivisions of domestic economic objects and state bodies of government and local government, which reveals the urgency, sequence and reciprocity of management between them and the necessity of integration in order to increase the competitiveness of the national economy in the international environment.

The calculations of the indexes of competitiveness of the national economy in the conditions of sustainable development till 2030, based on which the forecast **are proved** uncompetitiveness of the modern domestic economy, the threat of the continuation of such dynamics and the need to form a strategy for increasing the competitiveness of the national economy in a sustainable development.

Key words: competitiveness of the national economy, sustainable development, rational and irrational factors, development strategy, innovative economics, organizational and managerial technologies, institutional environment, neoindustrialization.